

اوقامه است

عاليه السلام

گوهر هستی و تراز سبک زندگی

باز آفرینی: زهره یزدان پناه فردوسی

■ فهرست ■

۱۱	سخن ناشر
۱۳	درآمد
۱۵	مقدمه
۲۱	بخش اول: حیات و شخصیت فاطمه <small>علیها السلام</small>
۲۳	فصل اول: زندگینامه
۲۴	۱. ازدواج محمد بن عبدالله با خدیجه <small>علیها السلام</small> سیده قریش
۲۴	۲. خدیجه <small>علیها السلام</small> اولین همسر محمد بن عبدالله و مادر فاطمه <small>علیها السلام</small>
۲۷	۳. فرزندان خدیجه <small>علیها السلام</small> و برادران و خواهران فاطمه <small>علیها السلام</small>
۳۰	۴. ولادت فاطمه <small>علیها السلام</small> گوهر بهشتی
۳۲	۵. بعثت پیامبر گرامی خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۳۲	۶. حمایت‌های مالی و معنوی خدیجه <small>علیها السلام</small> از رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۳۴	۷. فضایل و مناقب خدیجه کبری <small>علیها السلام</small>
۳۶	۸. وفات خدیجه <small>علیها السلام</small> بزرگوار
۳۷	۹. علاقه شدید رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> به حضرت خدیجه <small>علیها السلام</small>
۳۹	۱۰. فاطمه <small>علیها السلام</small> پس از حضرت خدیجه <small>علیها السلام</small>
۳۹	۱۱. فاطمه <small>علیها السلام</small> و هجرت به مدینه
۴۱	۱۲. خواستگاری و ازدواج
۴۴	۱۳. مهریه و جهیزیه، عقد و عروسی
۵۱	۱۴. فاطمه <small>علیها السلام</small> در خانواده و فرزندان
۶۴	۱۵. فرزندان فاطمه <small>علیها السلام</small> و علی <small>علیه السلام</small> و انتساب آنان به رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>

۶۵	۱۶. دلایل اثبات پیوند نسبی میان فرزندان فاطمه <small>علیها السلام</small> با رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۷۱	فصل دوم: سیره فاطمه <small>علیها السلام</small>
۷۱	۱. سیره اخلاقی در زندگی فردی و اجتماعی
۷۵	۲. سیره عبادی و معنوی
۷۹	۱-۲. دعاها
۸۶	۲-۲. تسبیح فاطمه زهرا <small>علیها السلام</small>
۹۰	۲-۳. سایر عبادات
۹۲	۳. سیره همسر داری
۹۸	۴. سیره فاطمه <small>علیها السلام</small> در تربیت فرزندان
۱۰۳	۵. سیره خانه داری
۱۰۸	۶. سیره فاطمه <small>علیها السلام</small> در فعالیتهای فرهنگی و اجتماعی
۱۱۰	۷. سیره فاطمه <small>علیها السلام</small> در امور سیاسی
۱۱۵	فصل سوم: اوصاف، فضایل و منزلت فاطمه
۱۱۵	۱. اسماء فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۱۷	۲. القاب و اوصاف
۱۲۴	۳. محدثه بودن فاطمه <small>علیها السلام</small> و سخن گفتن فرشتگان با او (و مُصَحَّف فاطمه)
۱۲۹	۴. عصمت فاطمه <small>علیها السلام</small> و مصونیت از گناه و اشتباه
۱۲۹	۵. دلایل عصمت فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۲۹	۱-۵. دلایل قرآنی
۱۳۰	۲-۵. دلایل روایی
۱۳۲	۶. علم و دانش فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۳۳	۱-۶. منابع علم فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۳۶	۲-۶. ابعاد علمی
۱۳۶	۷. شفاعت فاطمه <small>علیها السلام</small> در نزد خداوند برای نجات محبانش
۱۴۲	۸. جایگاه فاطمه <small>علیها السلام</small> در جهان آخرت
۱۴۹	فصل چهارم: حوادث پس از رحلت پیامبر اسلام
۱۵۱	۱. فاطمه <small>علیها السلام</small> و ماجرای غصب فدک
۱۵۹	۲. خطبه های فاطمه <small>علیها السلام</small>

۱۵۹.....	۲-۱. خطبه فدکیه در مسجد مدینه.....
۱۶۹.....	۲-۲. سخنان فاطمه <small>علیها السلام</small> با مهاجمان به خانه‌اش.....
۱۷۱.....	۲-۳. سخنان فاطمه <small>علیها السلام</small> در جمع زنان مهاجر و انصار.....
۱۷۵.....	۳. وصایای فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۸۱.....	۴. شهادت فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۸۴.....	شبهات درباره شهادت فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۸۵.....	۵. خاکسپاری.....
۱۸۹.....	بخش دوم: حکمت و معارف فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۹۱.....	فصل اول: منابع معارف
۱۹۱.....	احادیث و روایات فاطمه <small>علیها السلام</small>
۱۹۷.....	فصل دوم: معارف نظری
۱۹۷.....	۱. خداشناسی: راه‌های شناخت خداوند.....
۱۹۸.....	۱-۱. شناخت فطری خداوند.....
۱۹۹.....	۱-۲. شناخت عقلانی خداوند (برهان خدوٹ و برهان علی).
۲۰۱.....	۲. توحید (ذاتی، صفاتی، افعالی، عبادی و تشریحی).....
۲۰۵.....	۳. اسماء و صفات خداوند.....
۲۰۷.....	۴. عدالت الهی (تکوینی و تشریحی).....
۲۱۱.....	۵. حُسن و قُبْح ذاتی افعال.....
۲۱۲.....	۶. قضا و قدر و بداء.....
۲۱۴.....	۷. تقدیر شوره‌ها و انواع آن.....
۲۱۶.....	۸. ایمان (اقرار و عمل صالح، درجات و آثار).....
۲۲۴.....	۹. انسان‌شناسی.....
۲۲۸.....	۱۰. نبوت پیامبر گرامی خدا از دیدگاه فاطمه <small>علیها السلام</small>
۲۳۰.....	۱۱. قرآن‌شناسی.....
۲۳۳.....	۱۲. امامت و جانشین پیامبر گرامی از دیدگاه فاطمه <small>علیها السلام</small>
۲۳۹.....	۱۳. ویژگی‌های شیعه.....
۲۴۰.....	۱۴. مهدویت و فاطمه <small>علیها السلام</small>
۲۴۴.....	۱۵. مرگ و برزخ.....

۲۵۲.....	۱۶. معاد از دیدگاه فاطمه <small>علیها السلام</small>
۲۵۳.....	۱۶-۱. بُرهان‌های عقلی معاد
۲۵۹.....	۱۶-۲. آثار اعتقاد به معاد
۲۶۰.....	۱۶-۳. رابطه متقابل دنیا و آخرت
۲۶۵.....	فصل سوم: معارف عملی از دیدگاه فاطمه
۲۶۵.....	۱. اخلاق و فضایل
۲۷۱.....	۲. تربیت در دیدگاه فاطمه <small>علیها السلام</small>
۲۷۳.....	۲-۱. ابعاد تربیت (اخلاقی، دینی، اجتماعی، سیاسی)
۲۷۴.....	۲-۲. روش‌ها و عوامل تربیت (انسانی و غیرانسانی)
۲۷۷.....	۳. پیوند سیاست و عدالت با یکدیگر
۲۸۱.....	۴. حکمت احکام شرعی از دیدگاه فاطمه <small>علیها السلام</small>
۲۸۷.....	بخش سوم: فاطمه در دیدگاه‌ها
۲۸۹.....	فصل اول: فاطمه از نگاه قرآن و شخصیت‌ها
۲۸۹.....	۱. از نگاه قرآن
۲۹۶.....	۲. از نگاه اشخاص
۲۹۶.....	۲-۱. از نگاه رسول گرامی خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۳۰۰.....	۲-۲. از نگاه امیرمؤمنان علی بن ابی طالب <small>علیه السلام</small>
۳۰۲.....	۲-۳. از نگاه ائمه اطهار <small>علیهم السلام</small>
۳۰۳.....	۲-۴. از نگاه همسران رسول گرامی خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۳۰۷.....	۲-۵. از نگاه صحابه و تابعان
۳۰۹.....	فصل دوم: فاطمه در منابع
۳۰۹.....	۱. فاطمه <small>علیها السلام</small> در فقه اسلامی، استناد به گفتار و رفتار حضرت
۳۱۰.....	۲. فاطمه <small>علیها السلام</small> در گزارش‌های اهل سنت
۳۱۳.....	۳. فاطمه <small>علیها السلام</small> در شعر عربی
۳۱۴.....	۴. فاطمه <small>علیها السلام</small> در شعر فارسی
۳۲۰.....	سخن آخر
۳۲۳.....	منابع
۳۳۱.....	نمایه

■ سخن ناشر ■

در پرتو پیروزی انقلاب عظیم اسلامی ایران، بار دیگر دین، به‌ویژه تعالیم متعالی و مرفی اسلام، به‌عنوان معارف رهایی‌بخش از طاغوت‌های درونی و بیرونی، در عرصهٔ حیات انسان معاصر ظاهر گردید. تجدید این پدیده، از سویی، سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان شد، و از دیگر سو، باعث نمایان شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشرساخته و نظام‌های مبتنی بر آنها در میان دیگر ملل گشت.

بحران‌زدگی هویت، زخم روحی و معنوی همهٔ انسان‌ها، در همهٔ اعصار و قرون بوده و هست و نیز سرگشتگی برای یافتن هویت گمشده و دورافتاده از فطرت انسانی، درد همیشگی کسانی بوده و هست که از تعالیم انبیاء و فرامین آنها برای هدایت و حرکت به‌سوی خداوند یکتا، بازمانده و از فطرت خداجوی خود، دور مانده و می‌مانند و راه به‌خطا می‌برند. همین است که ضرورت نیاز به شناخت انسان‌های کامل و اقتدا نمودن به آنها برای راهیابی درست و تشخیص سیره از ناسیره، جزئی جدایی‌ناپذیر از زندگی بشر، در همهٔ زمان‌ها و همهٔ مکان‌ها بوده و هست؛ اگرچه حتی برخی، به‌چنین ضرورتی قائل نباشند و یا اصلاً ضرورت آن را، چه به‌صورت عقلانی و چه به‌صورت حسی و چه به‌صورت شهودی، دریافت نکرده باشند. شناخت فاطمه زهرا علیها السلام دختر گرامی خاتم الانبیاء محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و نیز از اهل بیت رسول گرامی خدا علیهم السلام هم، مانند سایر

اهل بیت علیهم السلام و انبیاء و اوصیاء و اولیای الهی، از همین ضرورت‌هاست. نوشتار حاضر نتیجه تلاش علمی و ادبی نویسنده ارجمند زهره یزدان‌پناه قره‌تپه است که به ابعاد مختلف زندگی حضرت فاطمه علیها السلام می‌پردازد.

این نویسنده، پژوهشگر و مستندساز که ضمن بهره‌مندی از «علوم حوزوی»، در مقطع کارشناسی «تاریخ»، کارشناسی ارشد «تاریخ و تمدن ملل اسلامی» و کارشناسی ارشد «پژوهش هنر» تحصیل کرده است، وی تالیف بیش از ۱۶ عنوان کتاب در زمینه ادبیات داستانی، پژوهش و مستندنگاری تاریخ شفاهی در حوزه‌های مختلف از جمله حوزه «دفاع مقدس» و همچنین فعالیت در عرصه مستندسازی و مستندنگاری تاریخ شفاهی حوزه «دفاع» و «جبهه مقاومت» به‌ویژه «زنان مقاومت» و پژوهش میدانی آن در برون مرزی از جمله ترکیه، لبنان، سوریه و ساختن چندین مستند در همین حوزه، در عرصه داخلی و بین‌المللی را در کارنامه فعالیت‌های خود دارد.

برخود لازم می‌دانیم از تلاش‌های علمی و ادبی ارزشمند نویسنده محترم، سرکار خانم یزدان‌پناه تقدیر و تشکر نماییم. در خاتمه امیدواریم نظرات و دیدگاه‌های خوانندگان عزیز و علاقه‌مندان، ما را در اصلاح و تکمیل این اثر و تولید آثار گرانسنگ دیگر یاری رسانند.

موسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر (فام)

■ درآمد ■

نگارش و بازآفرینی این اثر به یقین توفیقی از خداوند رحمان و شمه‌ای از عطای بی‌حساب او از خزانه غیبش و نیز عنایتی از سوی بانوی دو عالم حضرت فاطمه زهرا علیها السلام بوده است. این سرمایه معنوی که مباحثات زندگی نگارنده به حساب می‌آید، غواصی هر چند مختصری در اقیانوس بیکران حکمت‌ها و اندیشه‌های شخصیتی نمونه در تاریخ انسانیت است که اندیشه‌ها و سیره عملی آن پژوهاک و واتابی از انسان کامل بر بسیط زمین و بساط زمان است. قابل انکار نیست که بی‌اذن و اراده آن بانوی نمونه که گوهر صدف هستی و سرور زنان بهشت نام گرفته، این فرصت برای دوره‌ای دوباره در معارف اعتقادی و تامل در حکمت و احکام حیات انسانی در مورد چگونه‌شدن، چگونه‌زیستن و چگونه‌رفتن براساس زندگی آن نمونه کامل انسانی، میسر نبود. از این بابت به جز حمد و سپاس از درگاه خدای سبحان و امتنان از نظر کریمانه بانوی نجابت و مهربانی، از دست نگارنده ساخته نیست و به شکرانه این نعمت سر سجد بر آستان ربوبی می‌ساید و استمرار این راه را مستلّت نماید.

و اما در چگونه‌نگارش این اثر که تنها مرجع آن، جلد اول تا سوم دانشنامه فاطمی — نشر پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی — بوده است، به علت سهل و ممتنع بودن موضوع اثر و متن آن، روال خاصی طی شد. در نظر گرفتن مخاطب عام و به‌ویژه، زنان و دختران و نیز قشر جوان و دانشگاهی جامعه، ضرورت ایجاد زمینه

برای ارتباط سهل آنها با متن اثر، نیازمند رعایت حتی الامکان نکاتی در نگارش اثر بود که سرآمد حاصل آنها، نثر روان و ساده‌نویسی و همچنین به‌رغم مطالب جدی و استدلالی در فرازهای معارف اعتقادی متن، حتی‌المقدور، توأم‌نمودن با نثر ادبی به قلم نگارنده است، به‌همراه پابندی به مستندات. هرچه مطلوبیت است، مرهون عنایت آن بانوی نور و گوهر هستی بوده است و هرچه کاستی، مرهون قلم قاصر نگارنده.

سخن آخر اینکه، در به ثمر رسیدن این اثر، سپاسگزار دست‌اندرکاران تولید و انتشار دانشنامه فاطمی و نویسندگان مقالات مجلدات آن، و نیز آقایان دکتر محمدرضا سنگری، حجت‌الاسلام اکبر زراعتیان و حجت‌الاسلام مهدی جهان، که در بازآفرینی این اثر رهنمودهای ارزشمندی ارائه نمودند، هستم؛ اجر همگی‌شان، با بانوی نور و آب و آینه، حضرت فاطمه زهرا علیها‌السلام.

زهرة یزدان‌پناه قره‌تپه

مقدمه

فاطمه علیها السلام که گوهر وجودش، از میوه‌های بهستی است و برگرفته از نور وجود پیامبر گرامی خدا صلی الله علیه و آله آخرین فرزند ایشان از حضرت خدیجه رضی الله عنها است که سال پنجم بعثت در مکه به دنیا می‌آید و خداوند، کوشش می‌نامد و نسل پیامبر عظیم‌الشان صلی الله علیه و آله از طریق وی ادامه می‌یابد؛ یعنی فاطمه رضی الله عنها دختر پیغمبر اسلام است و همسر امیر مؤمنان علی بن ابی طالب رضی الله عنه و مادر نه امام از نسل فرزندش حسین رضی الله عنه که آخرین ایشان، همان مهدی موعود عجل الله فرجه منجی عالم بشریت و عدالت‌گستر جهان است؛ همان موعودی که بشارت به حکومت جهانی‌اش از سوی رسول خدا صلی الله علیه و آله در آخرین ساعات عمر مبارک‌شان، موجب تسلای خاطر اندوهگین فاطمه رضی الله عنها می‌شود که دل‌نگران از دست‌دادن و فقدان پدر بزرگوار و رسول گرامی خداست.

تولد فاطمه رضی الله عنها هم زمان است با سال‌هایی که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله به اظهار آشکار دعوت خود مأمور می‌شود و با مخالفت شدید سران قریش روبه‌رو می‌شود. دیری نمی‌گذرد که فاطمه رضی الله عنها مادر را از دست می‌دهد و به‌خاطر مهربانی‌هایش به رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌شود أم‌ابیه‌ها؛ یعنی مادر پدر. فاطمه رضی الله عنها با پسرعموی خود، علی بن ابی طالب رضی الله عنه که تنها کفو اوست، ازدواج می‌کند و رسول خدا صلی الله علیه و آله این ازدواج را امری الهی معرفی می‌کند و فاطمه رضی الله عنها به خانه ساده و بی‌تکلف علی رضی الله عنه می‌رود؛ با جهیزیه‌ای مختصر که با پول مهر او خریداری شده است. ثمره این

ازدواج، پنج فرزند است؛ حسن، حسین، أم‌کلثوم، زینب و محسن، که محسن قبل از تولد به شهادت می‌رسد.

فاطمه علیها السلام دارای مقام عصمت است و معصومه‌ای است که شناخت رفتار و سیره ایشان — که مانند سایر معصومان، از مبدأ وحی سرچشمه گرفته است — نقش بسیار مهمی در تزکیه و تربیت انسان‌ها، به ویژه زنان و دختران در عصرهای مختلف دارد. سیره اخلاقی فاطمه علیها السلام شامل ابعاد مختلف سیره‌های ایشان می‌شود؛ مانند سیره همسررداری، تربیت فرزند، خانه‌داری، عبادی، معنوی و همچنین دیگر جنبه‌هایی مانند سیره ایشان در فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و نیز حضور و فعالیت‌های سیاسی. ضمن اینکه سیره اخلاقی ایشان، هم شامل آداب و اخلاق فردی زندگی شخصی خودشان می‌شود و هم شامل آداب و اخلاق اجتماعی که در تعامل با دیگران است.

او با آگاهی از اهداف خلقت، به عبادت کامل، یعنی تحقق و تجلّی عینی توحید در فکر، جان و عمل موحد، توجه کامل دارد و دعاها و نیایش‌های ایشان نیز بالاخص در تعقیبات و دعاهای پس از نماز، دارای مضامین عرفانی، توحیدی، اخلاقی، اجتماعی و سیاسی است. فاطمه زهرا علیها السلام برای شوهرش همسری نمونه، برای پدرش دختری بسیار محبوب و برای فرزندانش، مادری مهربان و موفق است که در تقویت آرامش و آسایش خانواده، تربیت فکری اعضای خانواده و ایجاد محیط صمیمی، با تدبیر و مدیریتی کارآمد، از هیچ تلاش و کوششی فروگذار نیست و جلب رضایت خدا، محور اصلی همه فعالیت‌ها و تلاش‌های ایشان است.

فرهنگ‌سازی و زنده نگه‌داشتن ارزش‌ها و ترویج معارف، همراه با اهتمام به رفع نیازهای محرومان و ارائه الگوی زندگی ساده و همسان با توده مردم از موارد شاخص در سیره دختر گرامی رسول خداست. اساسی‌ترین نقش آفرینی فاطمه علیها السلام در عرصه سیاست، اجتماع و فرهنگ جامعه اسلامی، در دوران کوتاه حیاتش پس از رحلت پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله است که آن زمان، از پُر مخاطره‌ترین دوران زندگی فاطمه زهرا علیها السلام از جمله سرنوشت‌سازترین مقاطع تاریخ اسلام است. او در آغازین روزهای ماجرای سقیفه با ایراد خطبه‌هایی، تمام تلاش خویش

را می‌کند تا با یادآوری سفارش‌های رسول گرامی خدا ﷺ از انحراف جامعه از جاده حقیقت و افتادن در ورطه هلاکت پیشگیری کند. همچنین فاطمه ﷺ در برابر غصب خلافت و نادیده گرفتن جایگاه ولایت و ترضیع حق امیر مؤمنان ﷺ توسط اصحاب سقیفه، تمام تلاش خود را برای بیان حق به کار می‌بندد. پس از آنکه دستگاه خلافت، فدک، یعنی حق دختر پیامبر ﷺ را هم مصادره می‌کند و به رغم اعتراض وی، از بازگرداندن آن به او خودداری می‌ورزد، فاطمه ﷺ دست برنمی‌دارد و در مسجد مدینه، با ایراد خطبه‌ای — مشهور به خطبه فدکیه — به روشنگری می‌پردازد و با شهامت و اقتدار، خطر انحراف در حکومت اسلامی را یادآوری می‌کند و بار دیگر، به مسائل اساسی همچون تبیین جایگاه امامت و آگاه کردن مردم از آن می‌پردازد.

فاطمه ﷺ پس از رحلت پیامبر گرامی خدا ﷺ مدت کوتاهی زندگی می‌کند و همچنان که رسول خدا ﷺ خبر می‌دهد، نخستین کسی از اهل بیت ﷺ است که به ایشان می‌پیوندد. در این مدت کوتاه، حوادث ناگوار بسیاری از جمله ماجرای سقیفه، غصب فدک و نیز هجوم به خانه حضرت برای گرفتن بیعت اجباری از علی بن ابی طالب ﷺ برای ایشان رخ می‌دهد که سبب آزردهی روحی سنگین و لطمه‌های جسمانی شدید آن حضرت می‌شود، به طوری که یگانه دختر گرامی رسول خدا ﷺ بر آثار ناگوار ناشی از این حوادث، بیمار می‌شود و از دنیا چشم فرو می‌بندد و به شهادت می‌رسد. فاطمه ﷺ در وصیتش، حضور نیافتن برخی را در تشییع و نماز بر پیکرش خواستار می‌شود و از ظلم آنها در غاصب بودن و ترضیع حق و هجوم به خانه و آتش زدن در خانه‌اش و ضربت زدن به وی، شکوه می‌کند. پیکر مطهر فاطمه ﷺ بنا به وصیت ایشان به امام علی ﷺ شبانه دفن می‌شود و به علت دفن پنهانی فاطمه ﷺ محل دفن ایشان مشخص نمی‌شود.

دختر گرامی پیامبر ﷺ فضایل و مناقب و ویژگی‌های بی‌همتایی دارد که بسیاری از آنها در اسامی و اوصاف آن حضرت تجلّی یافته و او را از تمامی زنان ممتاز می‌کند و دارای جایگاهی می‌کند که خداوند، تطهیر از همه پلیدی‌ها را برای ایشان مقدر می‌فرماید و به چنان درجه‌ای از کمال می‌رسد که از سوی

رسول خدا ﷺ سرور زنان عالم معرفی می‌شود و سرور زنان بهشت. در این میان، محدّثه بودن از بالاترین فضایل دختر رسول خداست که او را صاحب، مُصَحَّف فاطمه می‌کند که مشتمل بر حقایق و بیان رویدادهای آینده تا روز قیامت است و چونان میراثی نزد ائمه اطهار ﷺ است و اکنون نیز نزد امام دوازدهم ﷺ است. فاطمه ﷺ که معصوم است و مصون از گناه و اشتباه، هم دارای برخی شئون انبیاء و ائمه اطهار ﷺ (همچون حجیت قول و فعل و تقریر) است و هم، مرجعیت دینی و صلاحیت تفسیر و تبیین دین و نیز مدار تشخیص حق و باطل است و معیار دستیابی به حق و بالاخص، الگویی کامل برای بشر، به‌ویژه برای زنان و دختران در تمام عرصه‌های زندگی است. فاطمه ﷺ افزون بر دارابودن عِلْم الهی، به کسب دانش و معارف دینی از پدر گرامی‌اش نیز اهتمام دارد. جایگاه علمی و اهمیت احادیث دختر رسول خدا ﷺ از مضامین و معارف ژرف آن و روایت تعداد زیادی از زنان و مردان از صحابه دانسته می‌شود.

آن حضرت، دارای حکمت‌ها و معارف نظری در انسان‌شناسی، قرآن‌شناسی مسائل اعتقادی مانند خداشناسی، عدل، قضا و قدر، نبوت، امامت، معاد است و نیز مباحث فقهی، تربیتی، اخلاقی، اجتماعی در مباحث عملی، این حکمت‌ها و معارف، در قالب احادیث و روایات، مُصَحَّف فاطمه، دعاها و نیایش‌های حضرت و همچنین سخنرانی‌ها و خطبه‌های معروف ایشان در دفاع از ولایت، همچون خطبه فدکیه و نیز اشعار و سروده‌های منسوب به حضرت است. از فاطمه زهرا ﷺ در زندگی کوتاهش پس از رحلت رسول خدا ﷺ سه خطبه به‌جا مانده است که هریک را به زیبایی متناسب با مخاطبان آن و وضع و فضای حاکم بر جامعه ایراد می‌کند. خطبه اول فاطمه ﷺ در مسجد مدینه است و معروف به خطبه فدکیه که بسیاری نیز آن را خطبه لَمّه می‌نامند؛ خطبه دوم فاطمه ﷺ هنگام یورش مهاجمانی از اصحاب سقیفه به خانه‌اش است و خطبه سوم، سخنان فاطمه ﷺ در بستر بیماری و در جمع زنان مهاجر و انصار است که به عیادتش رفته‌اند.

فاطمه زهرا ﷺ را می‌توان از منظری مانند قرآن و یا دیدگاه رسول خدا ﷺ و ائمه اطهار ﷺ و از نگاه علی بن ابی طالب ﷺ به‌عنوان شریک زندگی و همسر

ایشان جست‌وجو کرد. فاطمه علیها السلام را از نگاه همسران پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و از نگاه صحابه و تابعان هم می‌توان شناخت. فاطمه علیها السلام در فقه اسلامی نیز نشان دارد و در آن به گفتار و رفتار و سیره عملی و سنت فاطمه علیها السلام استناد می‌شود. گزارش‌نگاران اهل سنت، در تدوین زندگی فاطمه علیها السلام برای وی شأن و منزلتی ویژه قائل هستند و اذعان دارند که فاطمه علیها السلام نزد مهاجر و انصار، دارای جایگاه ویژه‌ای است. فاطمه علیها السلام جایگاه ویژه‌ای در اشعار فارسی و شعرهای جامعه عرب از دوران کهن تا کنون دارد که اشعار بسیاری درباره زندگی و مدح منقبت ایشان و نیز سایر اهل بیت علیهم السلام سروده می‌شود. درباره جنبه‌های گوناگون زندگی و شخصیت یگانه دختر گرامی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله آثار فراوانی است همه این موارد، گواه و حجتی است بر انسان کامل بودن فاطمه علیها السلام برای عبودیت کامل و همه جانبه، و به همین دلیل نیز الگو بودن فاطمه علیها السلام زهرا علیها السلام برای همه بشر، در همه زمان‌ها و همه مکان‌ها و اینکه، «او فاطمه علیها السلام است، گوهر هستی و تراز سبک زندگی».